FORMVLA
AD QVAM VISITATIO INTRA
Diocœsim Coloniensem exigetur.

Adijciuntur huic formulæ, Canonum ferme omnium Argumenta Concilij prouincialis Colonieñ. dudum celebrati, quibus paucis eliciuntur, quænã in illis ipsis (breui in lucẽ prodituris) ad longum contineantur.

Anno M. D XXXVI. Mense Octob.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO.

FORMVLA AD QVAM VISITATIO INTRA DIOCOESIM COLONIENSEM EXIGETVR.

CHRISTVS IESVS PASTOR ILLE BONVS, qui venit quærere & saluum facere quod perierat, circuibat omnes ciuitates & castella, docens in Synagogis eorum, prędicans Euangelium regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Videns enim turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem. Quæ Christi actio, quid aliud est, quàm nostra (qui pastorum munus in Ecclesia gerimus) instructio, & viua quædam admonitio? nempe, vt eisdem vestigijs incedentes, requiramus gregem nostrum, quem hac corruptissima tempestate partim hæresum ac schismatum agminatim in Ecclesiam Dei irrepentium contagione misere dissipatum, partim fœdissima scelerum, ac malorum morum lue contaminatum ac conspurcatum cernimus. Atq; adeo nobis requirendi imminet necessitas, vt si in hoc officio diutius torpentes fuerimus, Dominus sanguinem ouium alioqui periturarum de manibus nostris sit exacturus. Sed quid attinet in formulam gerendæ visitationis multis præfari. Cuius nedum vtilitas, sed & necessitas præterquàm quod seipsam ostendit, in Prouincialis nostri Concilij Canonibus satis superq; demonstrata est.

IN præsentiarum ergo de ordine tantum rei gerendæ dispiciemus. Quod non parum referre visum sit in omni re, præsertim magna ac graui decentem ordinem sequi.

QVod autem ad præsens negotium attinet: Ordinem in duobus potissimum consistere putamus. Primum, quo progressu loca singula Diocœseos nostræ, in quibus Ecclesię ac domus deo dicatæ, sunt constitutæ, visitare oporteat.

DEinde quis ordo cum ad singula loca deuentum erit, in ipsa visitationis gestione tenendus sit.

DE ORDINE ET PROGRESSV LOCALI.

VIsitationem nostram iamdudum ipsi ab Ecclesia nostra metropolitana Colonien. orsi sumus. Quam intra Ciuitatem Coloniam per Visitatores nostros continuari oportebit, nec ante extra hāc Metropolim nostram progredi, quàm visitatio ibidem vndiquaq; peracta fuerit, quod fieri oportere, non tantum Canones præscribunt, sed & ratio ipsa docet, quæ à principali vrbe, atq; adeo in omni re à capite ordiri æquum iustumq; censet. Quàmuis nec idipsum scripturæ exemplo vacet. Quod Christus voluerit Euangelij prædicationem ab Hierusalem incipere. Deinde in omnem Iudæam & Samariam, deniq; vsq; ad vltimum terræ propagari.

INtra Ciuitatem nostram Colonien. in primis inuisenda & reformanda est Ecclesia nostra Metropolitana, quod facere (vt iam diximus) ipsi cępimus, ac deo dante perficiemus. Visi-
tatores autem per nos delegati, in primis de loco idoneo conueniant, vbi habita consultatio- 1.
ne dispicient ante omnia, vt officio nostro (quod partim Vicarius noster in pontificalibus,
vnus ex Visitatoribus delectis, partim Officialis, partim Vicarij nostri in spiritualibus gerunt)
iuxta censuram Canonum Concilij nostri Prouincialis satisfiat. Quo etiam vocandi erunt, qui
functionibus hisce subministrant, quatenus videbitur opus. Et in primis Procuratores Fiscales.
Dein adibunt Ecclesias collegiatas. Subinde ad monasteria transibunt, & virorum, & mulie- 2.
rum. Posthec ad Parochias ibitur, proximum loca hospitalia occupabunt. Postremo, Vniuer 3.
sitatis ac Academiæ nr̄æ Ciuitatis conuocatio, & visitatio q̄q; haud prætermittenda, modo ta 4.
men ei, nostra ope videbitur opus, ad studia subleuanda. Pædagogia quoq; omnia tam apud 5.
Collegiatas, quàm Parochiales Ecclesias constituta, inuisenda. Et quoniam Scholis cohęrent 6.
Bibliothecæ, nec harum perlustratio negligenda erit. 7.
8

POstquam peracta fuerit in nostra ciuitate Colonia Visitatio, ad oppida & vicos dioeceseos nostræ eo ordine, quem locorum situs aptiorem demonstrauerit, aut Visitatorum conditio commodiorem reputauerit, perducenda, sic vt à viciniorib⁹ sensim ad magis dissita, ac remotiora loca properetur.

ET hic idem quẽ in ciuitate nostra Colonien. obseruandum præscripsimus ordo, quadãtenus fieri potest, seruandus est, Nimirũ vt in oppidis insignioribus, vbi ecclesiæ collegiatæ, monasteria, parochiæ & reliquæ piæ domus reperientur, eodem progressu Visitatores nostri incedant. Porro si commode omnia oppida adiri possint, præsertim populosa, tum id vt fiat, non inutile sane fore arbitramur.

QVod ad vicos attinet & modica oppidula, quę omnia commode adiri non poterunt, hic modus seruandus est, nempe vt Visitatio per singulos archipresbyteratus distribuatur, sic vt Visitatores accersitis in archipresbyteralibus sedibus archipresbyteris, qui parochiarum ipsis subiectarum exactam notitiam habent, eidem vt indicibus vtantur, præsertim in hoc, num sufficiat vt parochi ei sedi subiecti, cum presbyteris & clericis, concomitantibus aliquot parochianis potioribus, ad ipsam archipresbyteri sedem omnes euocentur. An vero referat, vt quidam sigillatim inuisentur. In hoc eñ habenda discretio est, secundum populi vel multitudinem vel paucitatem, Deinde habenda etiam ratio necessitatis, quod vicus quispiã, aut ob vnam aut ob aliam causam præsentis visitationis remedio magis etiam quàm oppidum aliquod opus habere possit.

¶Cæterum, si nulla sit præcipua ratio quæ exigat Visitatorum in singulis oppidulis aut vicis præsentiam, post peractam visitationem in vna sede archipresbyterali, ad aliam viciniorem vti locus & res postulauerit, transeundum erit.

De quibusdam initio curandis. quæ vtrunque progressum expeditiorem reddent.

IN primis dabimus Visitatoribus nostris præscriptam mandati formã, sigillo nostro publico communitã ac autenticam, qua oĩbus suæ missionis ac functionis certam fidem facere possint. Quod est ante omnia necessarium, non tam ad conciliandam ipsis vbiq; authoritatem, sed & ad retinendum ecclesiasticæ regulæ vigorem, quæ factæ missionis indubitatum testimonium requirit.

DEinde conuocabimus Clerum ciuitatis nostræ Colonien. ad locum Visitatoribus nostris opportunum, vbi ipsi visitatores post nostri delegatorij mãdati ostensionem, totius Cleri animos ad visitationem, quam statim aggredientur, præparabunt, vt singuli ad Visitatorum aduentum parati sint, ad recipiendos eos nomine nostro, Ipsisq; vt dei ministris, in ecclesiæ nostræ causa omnium maxima, auscultandum ac parendum. Postulabunt quoq; Visitatores nostri Cleri consilium, quo res tanto maturius ac expeditius procedat, quanto fuerit plurium consilio & assensu comprobata.

QVod ad collegiatas ecclesias ac monasteria attinet, Visitatores nostri, nullis ex ciuili magistratu opus habent, qui ipsis adsint, sed in parochijs, hospitalibus, scholis ac bibliothecis visitandis, cũ ibi magna ex parte res populi ac plebis tractanda veniat, proindeq; populis, multa reformatione egens, hic potissimũ aduocandus sit. Videbimur operæpretiũ facturi, si ex Senatu ciuitatis nostræ quosdã bene Christianos & integros viros, deligi ac Visitatoribus adiungi curemus. Qui visitationi aderunt, non ostendendæ virtutis aut potestatis causa, sed tantum ad confirmandã fidẽ & ad multitudinẽ populi, attractã interdũ prauis institutionibus, ac dissentientẽ compescendã, ne officio visitationis per improbos illudatur.

PRoinde vt eandem ob causam intra ditionem illustris ducis Cliuen. vnus aut alter ducalis Consiliarius, vir pari fidei ac morum integritate, authoritateq; pollẽs, Visitatoribus nostris nõ aliter tñ q̃ prædiximus, adiungat, vt referre admodũ putamus, ita vt fiat curæ nobis erit.

PRæterea sub visitationẽ edictũ publicũ, q̃ late se nostræ dioecesis ditio porrigit, proponemus. Et vt in eandẽ sententiã per ducẽ Cliuen. intra pomeria suarũ ditionũ publicetur, curabimus. Quo subiectis omnibus, vt aduenturos Visitatores ob functionem dei quã gerũt

reuerenter recipiant vt omnes malæ voluntatis præsumptores forsan repertos (qui visitationis progressum ausi fuerint, aut verbis, aut facto impedire, seu incessere) cōprimāt, vt deniq; Visitatores ingredietes, egredietesq; secure deducāt, omnē iniuriam propulsuri. Idq; sub grauissimarum pœnarum non tantum ecclesiasticarum, sed & etiam ciuilium incursu, vt factiosi ea quam metuunt magis pœna comprimantur.

DEniq; Visitatores priusquā ab vno ad aliū locum progrediātur, aliquot ante diebus suum aduētum Clero & plebi eius loci significabūt, maxime vero vbi ad Archipresbyterales sedes eundum est, Archipresbyteris aduētus denuntiādus mature est, quo ipsi Parochos sub sua sede cōstitutos ad diem præstitutum commode euocare possint.

ERuntq; omes admonēdi quo se ad Visitatorū aduētum expeditos ad rem, quæ pro manibus est agēda, reddāt. Vbi aūt ad Parochias ibitur, sub aduētum, vt qui volēt Sacrm Cōfirmatiōis recipere, ad illud se præparēt, vt qui grauatæ consciæ remediū adhiberi velint, aut consilio opus habeāt in re quacūq; perplexa, consciētiæ trāquillitatem perturbante, ij vt die designanda cum bona fiducia aduenian, seq; audacter Visitatoribus præsentent. Deniq; hortabuntur populum, vt mane eius diei quo ipse populus visitandus est, ab omni seruili opere cessetur, quo omnes ad Ecclesiam accedant ad capiendum cibum, qui non perit, hoc est, ad percipiendum ea, quę ad suarum animarum salutem pertinebunt.

VBi ad locum ventū erit. In ecclījs Collegiatis, ac Monasterijs cōuocabūtur omes, ad domum Capitularem. In Parochijs vero Parochus & Clerici ad Sacristiam, si tamē ad cōueniendum ea domus idonea fuerit, populus vero in medio templi, interrogandus, audiendus & instruendus est, in eum qui sequitur modum.

De ordine rerum gerendarum.

QVoniā Visitatores Christi legatiōe fungūtur nō quæ sua, sed quæ Iesu Christi sunt quæsituri, ac cū Paulo dicturi. Non enī quęrimus quę vestra sunt, sed vos. Dignum iudicamus vt initio ipsius gra & misericordia imploret, cuius opus gerit, sine quo alioqui nihil facere poterimus. Quàmobrem principio, missæ sacrū, pro ratiōe loci, aut decātetur aut legatur. Idq; deuote magis quàm externo apparatu, quo populus tātum ad pietatem accēdatur.

SEcūdo: Cum Visitatoris officiū sit instare prædicatiōi, exhortatatiōi & doctrinę, vt referat fructū qui nō perit, post finitū sacrū per Vicariū nostrū in pōtificalibus, aut si is defessus fuerit per aliū ex Visitatoribus sermo cōmonitorius habeat, ex ipsissimis sacris literis, syncerissime, omissis tropis ac allegorijs, pſertim nō admodū aptis, depromptus, rei, personis ac locis accōmodus. Qui ad populū habēdus, cautissima circūspectiōe moderādus est, secūdum ouium palatum, hoc est animorū adfectus, opiniōes, & vitia, quę licebit statim post aduentū à Parocho, aut Archipresbytero expiscari, vbi populus à cōtagione dānatæ doctrinæ, adhuc integre est, tm̄ corruptis moribus inquinatus, ibi cōsultius in recēsendis præceptis dñicis, coarguēdis (in spiritu tamē lenitatis) peccatis, pręsertim ijs qbus populus ille potissimū seruit, incitatioñ. ad pœniam, & breui explicatiōe fidei Catholicę, cū decēti cohortatiōe, vt in synceritate fidei, doctrina Chri & Ecclesiæ, ac obseruatiōe præceptorū dei perseueret. Et in primis, vt suis, tam Ecclesiasticis, q̄ Ciuilibus Prępositis, Rectoribus & Potestatibus debitū honorē & obediētiam pręstet. Vbi vero Visitatores cōpererint parochiā aliqua hęresum cōtagiōe infectā, ibi primas partes fidei nostræ explicatio obtinebit. Vbi vero ad eos articulos ventum erit, à quibus videbit praua corruptione discessum (Nam quotquot sunt hæreses vnico Apřorū symbolo retundit) vbi diutius immorādum est, & quid ille articulus credēdum proponat diligenter explicandum, & tum quasi per occasionē & obiter, hæresis suborta per paucos scripturæ locos, nō remotius petitos, q nulla detorta interpretatione eludi possint retūdenda, astruēda veritas est, & coarguendus error. Deniq; ppřus p cōcordem ecclesiæ diffinitionē, quę ex aliquo Oecumenico Cōcilio petēda est cōfirmādus. Deinde coarguenda scelera sunt, & via mādatorū dei indicāda. Et hic pręcipue ille locus erudita pietate ac docta breuitate tractādus. Nempe idcirco à deo per spm̄ sanctū fidem nobis donari, vt per fidem mādata diuina adimplere possimus. Atq; adeo necessariū esse vt fidē charitatis opera comitent, vt pręter hæc fides nō viua, sed mortua dicat, factaq; cohortatiōe ad pœniam & fructus pœniæ dignos, sermo ea cohortatione qua prior, finiendus est.

Postremo ad deum publice porrigenda oratio est, & commmonēdus Clerus ac populus vt idem apud deum oret, in hanc vel similem sententiam.

OMnipotens sempiterne deus qui & si corda nosti omniū, ad exemplū tamē nostrum descendere ac videre voluisti, an populus sceleratus clamorē qui ad te puenerat opere cōplevisset. Qui filiū tuū vnigenitū in terras ad requirendū & seruandū, q̄d perierat, misisti. Et per eūdem, oēs qui gregis pascēdi curā susceperūt, & ope & verbo vt idem sedulo agerēt admoneri fecisti. Te suppliciter exoramus vt nobis indignis famulis tuis pro tua ineffabili pietate grām diuini luminis tui clemēter infundas, labia aperias, linguā dirigas, oēsq̄ actus & cunctas opatiōes nr̄as tua virtute istruas, & cōfirmes, vt visitatiōis munere ad q̄d in noīe tuo accincti sumus, spū tuo cooperante, & beata Maria virgine genitrice filij tui, ac oībus sanctis tuis intercedentibus, ad Catholicæ fidei robur & exaltationem, charitatis augmentū, ac profectū hæresum ac vitiorꝫ eradicationem tui Cleri, & populi repurgationem & salutem, ecclesiarꝫ trāquillitatem & cōseruationē, ac demū ad tui solius noīs laudem & gloriā sempiternā, recte perfungi valeamus, per eūdem dn̄m nostrū Iesum Christū filiū tuum, qui tecum viuit & regnat in vnitatem eiusdem spūs sancti deus, per oīa secula seculorum, Amen.

POst hęc ad peculiares visitatiōis actus progrediendū est. Idq̄ certo quodā ordine. Et quāq̄ in hoc variet, nedū q de visitādo scripserūt, sed & ij q̄rū cōsilijs in hac re vsi sumus, qbusdā existimātibus. Ab inquisitione vitiorꝫ ordiendū. Deinde pœniam pp̄lo indicendā. Postremo faciendam reformationem, & dandam populo benedictionem. Quibusdam vero sentientibus exteriorem templorum ac aliorum suorum locorum faciem contemplandam ac repurgandam, ac deinde ad reliqua ex ordine transeundum.

Quanq̄ aūt vterq̄ ordo Christianissimus & à Canonicis scripturis ac regulis minime dissentiens sit, tamen pro ratione temporum & morum præsentium, ita nobis agendum videtur.

PRimū vt singulis hoīm ordinibus, sigillatim ac gradatim Canones Cōcilij nr̄i ꝓuincialis, quēadmodū illi quēq̄ scd̄m suæ vocatiōis cōditionē respiciūt, diligēter ac diserte relegant, ac vbi opus erit dilucidius exponant, vtq̄ deinde diligēs fiat inquisitio, num qlibet ad eorūdem Canonū regulā professionē & vitā suā hactenus instituerit, & instituere pergat. Nā statim ab inquisitiōe criminū incipere, tale nobis videt vt videant multi hinc auertēdi. Nec id nouę reformatiōis cōscribēdę grā vt fiat, necessariū putamus, cū iā cōpertū sit in oībus ijs esse pc̄tm̄, de quibus consiliū nostrū prospicere opus putauit. Adde ꝙ hic agēdi modus scripturis atq̄ adeo instituto Christi ac SS. Ap̄lorꝫ admodū cōsentaneus nobis adparet. Nā siue veteris testamenti Reformatores (quales post discessionē Israel ab Iuda vsq̄ in tēpus captiuitatis Babylonicę Iosaphat, Ezechias, & Iosias, post captiuitatē vero Iesus Zorobabel, Esdras & Nehemias fuere, siue Chr̄m & Ap̄los eius spectemus, semp hic ordo seruatus cōperiet, vt à doctrina, vel veteris, vel nouæ legis inciperet. Sic em̄. 2. Paral. cap. 17. legimus. Tertio aūt anno regni sui Iosaphat misit de principibus suis Benail & Abdiam & Zachariā & Nathanael & Michæā, vt docerēt in Ciuitatibus Iuda, & cū eis Leuitas & sacerdotes, docebantq̄ populū in Iuda, habētes librū legis dn̄i, & circumibāt cunctas vrbes Iuda atq̄ erudiebant populū. Breuiter vbiq̄ fere reperias librū legis principio lectū, post librum lectum ad inquisitionem processum, & factā secūdum legem separatioñ. quemadmodū. 2. Esdrę ca. vltimo videre est. Neq̄ id absq̄ magna ratione. Lex est em̄ quæ ostendit pc̄tm̄, sicut Paulus ait per legem cognitio peccati. Adeo vt frustra de peccatis inquirat, nisi per legem arguant, qui est gladius biceps pertingens vsq̄ ad diuisionem animæ & spiritus. Itidē Chr̄us cū circuiret oēs Ciuitates & Castella, primū docuit in synagogis eorꝫ prædicans Euangeliū regni, deinde curauit oēm languorē. Et vt cætera sileamus, Actuū. 16. legimus: Cum ptransirent Paulus, Sylas & Timotheus (diuini illi Visitatores) Ciuitates, tradebant eis custodire dogmata quę erant decreta ab Ap̄lis & senioribus qui erant Hierosolymis.

QVamobrē Visitatores q̄q; nr̄i primū tradent Decreta synodi nostri prouincialis, quæ nihil aliud quàm legem domini & dogmata Apostolica continent, hoc enim agentes, & authoritatem sibi conciliabunt, & ab omni suspitione longe erunt alieni qui nihil proponent, vel exigēt quàm quod est synodica sentētia per patres vnanimiter conclusum.

QVo facto Visitatores authoritate dei iubebūt, vt singuli de seipsis, totoq̄ eius ecclesiæ quę visitaṫ statu, interrogati syncere depositis oībus humanis affectibus, amore, odio, spe, seu timore, sola veritate innixi euidēter quę corrigēda videbunṫ, referāt. Nulli th̄ crimē imponant, q̄d probari nō possit, ne eiusdē criminis reatu ac pęna, cuius proximū falso deferre cōuicti fuerint, se inuoluāt. Atq̄ subinde inq̄rendū. Num sciāt aut credāt aliq̄d in ea quę visitaṫ Ecclesia reformationis vel correctiōis tam in capite, q̄ in membris indigere.

ET quo hæc inquisitio omni contentionis dedecore vacet, per Visitatores, non solũ ex Clero (cũ de eius vita & doctrina) sed & ex populo (cũ de ipsius fide & conuersatione inquiret) quidam qui ad veritatem dicendam magis apti videbunt deligendi, ac sigillatim & secreto super singulis articulis, ac alijs de quibus operæpretium videbitur in modum qui infra sequitur, interrogandi sunt.

ATq; hic itẽꝝ nobis talis agendi ordo cõuenientissimus apparet, vt secuti præceptũ domini, primum de his inquisitionem instituamus.

Primo, quæ nam ad repurgationem animorũ facere videbuntur, Mundemusq́; prius quod intus est calicis & paropsidis vt fiat, & id quod desoris est mundum. Nam ipsi homines Christiani in vnitate fidei per vinculum charitatis congregati, reuera sunt ecclesia visitanda. Et templum illud quod peculiariter spiritui sancto dedicatum esse debet.

2 Deinde vt de exterioribus ritibus, alijs rebus, vel ad conseruandam, vel ad dissipandam tranquillitatem facientibus quæratur.

3 Deniq; vt & domum dei, hoc est, templorum ac aliarum sanctarum ædium exteriororem quoq; faciem contemplemur. Illa enim oportet facere, hoc vero non omittere.

GENERALE.

VBi reperientur beneficiorum Ecclesiasticorum Collatores, Electores, patroni laici, & Archidiaconi, ijs generatim prælegant, & inculcent. 1. 2. 3. 4. & 5. articuli sub titulo, de impositione manuum. Speciatim autem collatoribus, artic. 6. Electoribus. 7. 8. & 9. Patronis. 11. 14. & 15. Archidiaconis. 12. & 13. Super quo tamen necesse erit cum ipsis latius agere & inquirere, emendareq́; vitiosa, quoad fieri potest. Sin Archidiaconi resistant ad nos referre. Prętεrea ipsis proponet artic. 26. sub titulo. De Metrop. Cathed. & Colle. Eccl. Itidem inculcabantur omnes articuli, sub penulti. titulo. De iurisdictione Ecclesiastica contenti. Similiter. 18. cum cæteris articulis sequentibus, sub titulo, De visitatione ac Synodis Episcopalibus, Archidiaconalibusq́; comprehensi.

ALIVD.

QVanquàm ad visitationis executionem duo requirant: Instructio scilicet & Coertio Doctrina & virga disciplinæ, quæ pari gradu incedere oporteat. Quia tñ hæc visitatio nostra, noua & rara est, ppłusq́; tam delicatas habet aures, vt oĩs seuerę increpationis, priusq̃ ad pœniam cordis cõuersus fuerit, fit impatiẽs. Propterea hortamur Visitatores nostros, vt Paulinã sniam, & exemplũ potissimũ spectẽt, nempe, vt sint patientes ad oĩes, cõsolent pusillanimes, suscipiant infirmos. Post, non omittãt corripere etiã inquietos. Expedientius eñ est, vt Visitatores nostri nũc oĩm primũ, potius videant in charitate & spiritu mansuetudinis ac lenitatis, q̃ in virga venisse. Quare præcipua eoꝝ cura erit, vt contristent quidem eos ad quos mittunt, sed scd̃m deũ ad pœnitentiam & salutem. Coertio tamẽ (vt diximus) moderata, maxime in contumaces nequaquàm omittenda est, aut ad nos referendum.

DE VISITATIOME EORVM QVI NOstro officio funguntur.

VIcarius noster in Pontificalibus suprpsius Visitator erit. Respiciunt officium eius Canones sub titulo, De impositione manuum, à. 16. vsq; ad. 30. Quare super singulis articulis se concernentibus cum collegis suis mature consultabit, vt omnia quæ illis continentur, ad suum effectum deducantur.

SEd interim hic duo erũt per Visitatores agenda. Primũ conferet cũ Scholastico ecclesię nſæ vt ille suis Cõmissarijs (qs & huic rei idoneos esse volumus) Vicario nſo adiũgẽdos, mãdatum faciat his decretis parẽdi. Deinde vt diligẽter vnus aut duo Theologi, q his rebus vacare possint, relaturi à nobis sui laboris mercedem, quoꝝ consciam in re tanta onerare cogemur.

OFficiali nostro proponent articuli sub tit. de impositione manuũ, à. 30. cũ sequent. vsq; ad articulũ. 35. Deinde oẽs q sunt sub titulo. De iurisdictiõe Eccl. contenti, Admoneaturq́; vt eosdẽ articulos tã ipse seruet, q̃ per alios sibi subiectos obseruari faciat. Præterea aduocabũtur Fiscales, qm̃ sunt aliquot articuli, qui illoꝝ officium peculiariter concernunt. Dehortandi ab omni auaritia, ac cohortandi, vt vigilantissime prospiciant, ne alicubi à nostris decretis praua præuaricatione discedat. Quibus si quid deerit, nos supplebimus, de quo ad nos referatur. Deinde interrogabit Officialis, an reformationi iurisdictionis ecclesiasticæ, per nos promulgatæ, per omnia pareat. Admoneaturq́; vt si alicubi cessetur, id suppleatur.

VIcarijs nostris in spiritualibus proponendus est articulus .55. sub titulo: De impositione manuum. Et diligenter commonendi, vt in omni permutatione beneficiorum. De statu, & qualitate personarum, de conditione beneficiorum permutandorum, & quis adfectus compermutantes moueat ad permutandum, & quæ conditiones intercesserint, an sit permutatio reuera fucus, an vera permutatio, an velint in compermutandis beneficijs residere, aut illis per alios saltem satisfacere, an potius pecunia principaliter quęratur, vel iam data, aut per extinctionem danda, atque adeo, an quęstus tm̃ aut luxus caussa permutatio fiat, inquirant. Idque anteq̃ recipiant iuramentũ. Alioqui rei essent criminis, in quod consentiendo saltẽ facientibus incurrẽt.

CVm extra quadragesimam & aduentum domini vicarius noster in pontificalibus, paucis diebus concionetur. Nos vero ex animo cupiamus perpetuum verbi concionatorem, virum doctum & integrũ, tam necessario muneri, in ecclesia nr̃a Metropolitana præficere. Idcirco visitatores, post maturam mutuo habitam deliberationem, ad nos referent. Quo pacto per vnionem, aut suppressionem alicuius beneficij ecclesiastici, cuius redditus talem virum alere possint voto nostro satisfieri queat. Quod non tam pium, quàm necessarium putamus. Nam hic futurus erit dux gregis, quo instruente ac arguente, clerus ac populus tandem sanctis decretis assuescent.

DE VISITATIONE ECCLESIARVM COLlegiatarum tam extra, q̃ intra Coloniam constitutarum, quę adinstar eius, quam nos in Metropolitana nostra cępimus, peragetur.

POst missæ factum, Concionemque in domo capitulari habendam, atque alia solennia per visitatores, omnes articuli, sub titulis, De officio priuato ac publico clericorum. Item sub titulo, de Metropolitanis, cathedralibus & collegiatis ecclesijs, & in his ministrantibus. Primum toti collegio integre ac diserte prælegentur. Deinde viris illis integris ex collegio vt prædictum est ad inquisitionem faciendam delegendis Summaria tantum articulorum distincte repetentur. Sic tamen vt articuli illi qui tantum Ecclesias intra Coloniam constitutas concernunt, extra Coloniam omittantur. Fiatque diligens ad singulos articulos (quæ factum respiciunt) inuestigatio. Qua nam in parte aduersus vnum vel alterum peccetur, atque ibi apponenda manus, vbi lapsus compertus fuerit.

Referatur ad nos de correctione Breuiariorum & Missalium.

ITem contendant Visitatores inspicere statuta Ecclesiarum, & quæ minus iusta, ac sancta erunt, resecare. Quòd si capitula reclamauerint, vel in toto, vel ex parte, ad nos referetur. Præterea, contendant modum imponere annis carentiæ, vbi reclamatum fuerit, ad nos referent reclamationis caussas.

DE obseruatione Capitulorum, iuxta articulos diligenter inquirent, maxime vero, num sint in capitulis dissidia & contentiones. Num prælati omniũ vota audiant. Num fauore, aut odio, aut alio deprauato affectu quorundam priuatorum res gerantur, & an expectetur omnium sententia, aut etiam contemnatur, quantũuis caussa Ecclesię vtilitatem respiciat.

ITem an fundationibus pijs quarum prætextu quotidianę distributiones percipiuntur, satisfiat. Et hæ fundationes exhiberi debent, & per nostros Visitatores inspici, vt sicubi negligentiæ suppletione opus fuerit, suppleatur.

DE DECANIS.

ANte omnia Visitatores se de conditione & moribus Decanorum certiores reddi curabunt. Nam hi si cæci fuerint, consequitur, vt grex quibus ducatum pręstant in præcipitium cum ipsis ruant. Quare inquirant potissimum. An bonum exemplum frequentando Ecclesiam, & bene viuendo cæteris præbeant. An Ecclesiæ laudabilia statuta faciant obseruari. An ea quæ inordinate & vitiose fiunt, feruenter repræhendant. An citra personarum acceptionem excessus puniant. An negligentes in monendo ecclesiæ personas, tam quod ad diuinum officium, quàm quod ad vitam & mores attinet, sint.

HIs Visitatores summo serio demandabunt, vt quàm diligentissime respiciant, quo decretis Concilij in omnibus & per omnia pareatur, vtque cum necesse erit, & cõsilium & auxiliũ capituli adnocent, Quòd si ipsos audire noluerint, vt tum ad nos referant.

Quod si inter visitandum commissarij nostri inquietos quosdã & rebelles Decanis at Praelatis repererint, hos castigabunt & ad obedientiam reducent. Si reduci nolint, eos nostro nomine ab officio & beneficio suspendent, donec nobis suspensionis relaxationẽ obtinere mereantur, Decani (quibus cura animarũ commissa est) interrogandi, cui administrationẽ sacramentorum commiserint. Ab alijs quoq; inquirendum, quemadmodum ille officio suo satisfaciat, imò exhibenda persona est. Quae respicere poterit, quid correctione egeat, tam quod clerum, quàm quod ad familiam attinet, non discutiendo personas.

DE PRAEPOSITIS.

Nec interim praetereundi erunt Praepositi (quod ad dignitatis gradum attinet Decanis ex more praelati) Nam vbiq; fere hi dissolutiorem vitam gerunt, ignorantes aut dissimulantes ad quod munus sint vocati, cuius admonebuntur.

Nam vt de ecclesiae redditibus luxurientur, non sunt instituti, sed vt ecclesiam suo sumptu ac opera defendant. Et vt excuset eos coram hominibus, mos aliquis non satis legitimus à frequentanda ecclesia, praesertim, cum per ecclesiae negotia minime retrahuntur, admonendi tñ sunt, vt cogitent suam desidiam non ita comprobari deo, sed iustum esse, vt officium gerant, propter quod datur beneficium, vtq; dei milites, non seculi se esse meminerint.

Inspicienda eorum iuramenta. Inspiciendae separationes, & num illis pareatur.

Ad habitum quoque & tonsuram clericales reuocandi.

DE SCHOLASTICIS.

Quaerendum de Schola: Qualis nam illa habeatur. Qui sint magistri puerorum. An eruditi satis, an ab omnis insyncerae doctrinae suspitione longe alieni.

An fieri possit vt iuniores Canonici, qui rudimenta non satis callent ad scholas hasce relegari possint, videndum, seu saltem vt lectiones aliquot priuatae per illos instituerentur, quas semotis pueris horis quibusdam delectis audirent.

Quod ad Scholasticum maioris ecclesiae attinet, nos videbimus. Quanquàm de scholae theologicae statu ad nos referri velimus.

DE MAGISTRO FABRICAE.

Quaerendum vt sit fabricae prouisum.

Si minus prouisum sit ex communibus redditibus per praebendam (vt vocant) currentem prouideatur, vt sarta tecta teneantur.

DE CVSTODE.

An Custos (quem alibi Thesaurarium, alibi sacristam appellant) vasa atque alia Ecclesiae ornamenta diligenter faciat conseruari. Et de ablutione pallarum, quemadmodum habet articulus vltimus, de Metrop. & Cathe. ac Collegi. E eccles. ac infra latius dicemus.

DE CANONICIS,

Satis superq; in Concilio prouisum est, de ipsorum vita & conuersatione.

DE VICARIIS.

Similiter, cogendi illi interim sunt, vt fundatiões suarum vicariarum exhibeant. Quibus re lectis, vbi in officio cessare comperti fuerint, adigendi, vt illi satisfaciant.

DE RELIQVIS MINISTRIS. QVOS Campanarios ac virgiferos vocamus.

HI post hæc suo officio personaliter perfungentur, nisi vel ætate, vel morbo impediantur, aut idoneos delegent arbitrio Decani & Capituli admittendos, aut reijciendos.

De Collegijs Canonissarum Secularium.

COllegia Canonissarum, quæ seculares vocari delectantur, ad instar Collegiorum quæ virorum sunt, suos ritus habent. Proinde multa sub præcedenti titulo, quæ ibidem, quemadmodum in virorum Collegijs ad censuram Concilij reuocanda sunt.

MAxime autem videndum, vt vita illa licentiosa sub Canonum regulas trahatur. Quod fiet si in spiritu lenitatis ex scripturis, sui officij, imo saltem vitæ Christianæ admoneantur. Nam nisi per verbum ad pietatem trahantur, minæ hic proderunt parum.

DE MONASTERIORVM VISITATIONE.

PEractis Missa ac Contion. qua ad Christianam & mutuam charitatē, mundi contemptum & votorum suorum obseruationem, ad pacem denique & tranquillitatem commouebuntur, in domo capitulari habenda per Visitatores. In primis abbatibus ac alijs Monasteriorum prælatis seorsum paulisper receptis, Duodecim priores articuli sub titulo de vita & conuersatione monastica recensebuntur diligentiq; cohortatione illi monendi sunt, vt hisce decretis tam in nouiter recipiendis monachis ac velandis monialibus quàm in reliquis omnibus sese attemperent, pecuniam pro receptione ne extorqueant, vtq; in ijs ad quæ ipsi corrigenda non suffecerint, implorent nostram authoritatem.

Vbi Visitatores nostri, Abbates ipsos repugnantes repererint, ad nos distincte referant.

ET præsertim nostro nomine in eo erunt, vt sumptuosi illi præpositi abrogentur. Quòd si in ipsorum potestate non fuerit, saltem ad nos referent post visitationem, quid facto opus sit.

VBi hæc cum prælatis acta fuerint, Regula ordinis, simul cum formula visitation. si habeatur, petenda est atq; relegenda, sic tamen vt instruantur regulam & doctrinam Christi solam esse quæ ducit ad vitam, regulas vero monasticas expeditiorem tantum semitā indicare, qua facilius viam domini inambulare pergamus. Considente iterum toto conuētu, cum prælatis præmittenda est illa generalis adiuratio de non occultanda, sed syncere dicenda veritate. Deinde semotis arbitris.

Interrogetur Abbas, aut eius loco moderator Conuentus.

QVando proxime visitatio obseruata sit, & an diligenter, Regulam, ac Monasterij statuta obseruari procuret, an pax inter fratres, conuersos deuotos ac familiares efflorеat. Dissidij si quid fortasse fuerit, origo perquiratur & emendetur.

Interrogetur Prior.

DE obseruatione diuini officij. De obedientia, paupertate, continentia, silentio. Communi mensa, Mutua reuerentia, Mutuo colloquio, Hospitum accessu.

Interrogentur fratres sigillatim.

1. De vita & conuersatione Prælatorum.
2. An visitatio proxima rite obseruata sit.
3. An Prælati quę ad obseruationem religionis & ordinis pertinent, diligenter p̄sequant.
4. An vitia fideliter corrigant citra acceptionem personarum.
5. An honeste cum laicis conuersentur.
6. An bonum exemplum suis subditis præbeant.
7. An in obseruandis, ordinis regula, ac statutis sint feruentes.
8. An desides sint, An eadem ad Christianam pietatem moderentur.

9 An fratres ad studia sacrarum literarum sedulo inuitent.
10 An pacē, tranquillitatē & concordiā inter oēs sibi subiectos seruent ac nutriant.
11 Item de clausura & ingressu monasteriorum.
12 De victu quotidiano.
13 Deinde, an Conuentus certū numerum habeat, an illi suppetat victus.
14 Deinde de officijs ad officia transeundū est. Et videndū, an q illis pfecti sunt, veluti Camerarij, Sacristæ, Cellarij, procuratores, & id genus alij, suis singuli officijs gnauiter incūbant.
15 De moribus, habitu & cōditionibus fratrū conuersorꝫ diligenter quoqꝫ quærendum est.
16 Post inquisitionē, si qui notati fuerint, illi euocentur, Qui si errata sponte confessi fuerint, ad disciplinā Abbatis, iuxta regulæ formā remittendi sunt, sic tamē, vt Abbati mandetur, ne Christianæ lenitatis modum excedat, ꝙ habita ratione personæ, censuram potius mitigari quàm exasperari conuenerit in haud præfractis.
17 Quod si neget delictum infamatus, adhibeantur testes, admonitis prius omnibus, ne fraudi sit testibus veritatem dixisse.

¶ Legantur deinde articuli. 14. 15. 16. 17. sub titulo, de vita & cōuersatioñ. monastica.

¶ Postremo declarata vitæ monasticæ prima institutioñ. adhortent oēs, vt viā quā amplexi sint, ad vitam æternā expeditiorē in charitate, de conscientia bona & fide non ficta inambulent, & pro ecclesia dei sedulo orent, cuius eleemosynis sustentantur.

¶ Item, cum fratribus mēdicantibus eadē via incedendū est, Ipsis tñ peculiariter articuli, à sexto vsqꝫ ad. xv. sub titulo, Qui admittendi, legendi & persuadendi sunt.

De visitatione Monialium.

Quæ est forma monasteria virorꝫ visitandi, eadē recte obseruat in visitatione monialium, nisi ꝙ hic interim quædam addi possint.

Præsertim vt quæratur, Quibus affectibus & qua forma ad electionē Abbatissarū ac aliarū quibus monasteriorꝫ moderatio cōmissa est, procedat, An in eligēdo seruetur regula, cessetqꝫ ois impressio ac corruptio. ¶ Admoneant, ne nō professas virgunculas, quæ nondū de voluntate sua statuere possunt ad professionē mellitis verbis alliciant.

¶ Prohibendus ois suspectus ingressus & egressus. Omnis suspecta cōuersatio prohibēda, Et priuata diuerticula penitus tollēda. ¶ De exercitationibus & operibus extraordinarijs q̄rendum est. Et in primis dehortandū omne otiū. Deinde cohortādæ potissimū, vt assiduæ sint in reuoluēdis sacris scripturis & pijs opusculis, q̄ poterint ipsis facile cōparari, & cohortāda lectrix, vt omnē operā adhibeat, quo sorores suas in Chri verbo à se doctiores semp dimittat.

Quod si & corporales exercitatiōes amplecti velint, curandū vt tales sint, nec mentem deo dicatam euertant, atqꝫ à Christo in mundum retrahant, qualia sunt quædā artificiola in texendis sudariolis ac camisijs quę magis prætermissa oportuit. Nā diabolus alioqui mille artifex, iuuādus non est ad irritandum simplices conscientias, sed modis omnibus abigendus

De victu quoqꝫ diligenter quærendum.

Et si vt interdum fieri solet fatuis superstitionibus teneantur, ille caute animis earꝫ eximēdæ sunt, inflammādæ ad verꝫ dei cultum & viuā charitatē. Qua sine, ea Monasteria non dei, sed eius quē prohibeat de⁹, domus sunt. Ante oīa vero diligenter examinabitur is qui monialibus à confessionibus est. Qualem hunc esse oporteat declarat articulus. 8. sub titulo de vita & conuer. monast. instruendusqꝫ est in oībus ferme articulis qui parochū concernūt, præsertim qui pœnitentiæ sacramentū respiciunt. Qui si vel leuiculus vel vitæ minus inculpatæ vel inerudit⁹ breuiter ad mun⁹ cui præfectus est, inidoneus fuerit, repellatur & alius idoneus in locū suū surrogetur aut ad nos referatur.

De visitatione domorum militum Teuthonicorum S. Iohānis & Anthonitarum.

Hic multa reformatioñ. opus est quàm articulus. 13. sub titulo de vita & cōuer. monast. breuiter cōprehendit, vbi ad visitationem ventum erit cætera occurrent.

De visitatione Parochialium ecclesiarum.

Hic opus hic labor est, hic multa solicitudo adhibenda. Ars enim artium ac scientia scientiarum cura animarum optimo iure dicitur.

Quemadmodum aduentus visitatorꝫ prænuntiandus sit aliquot ante diebus, & cætera quæ ad conuocationē Cleri & plebis pertinent, deinde qualis habēda post missam ad populum concio supra diximus. Ad reliqua ordine infrascripto procedatur.

De visitatioñ. Cleri qui in Parochijs est.

CVm ad Parochiam acceditur, priori die ad Sacristiam Parochus cum presbyteris ac clericis eius loci conuocabuntur.

QVibus accitis & congregatis post concionem, Imprimis diligenter & exerte totus titulus de officio priuato ac publico, vitaq́ ac moribus clericorum generatim prælegetur, & sicubi visum fuerit, latius explicetur. Nam hic respicit omnium clericorum ac sacerdotum vitam & conuersationem.

POstea Parocho seorsum prælegendus est titulus de parochis ac eorum vicariis, aliisq́ verbi ministris. Item titulus, Qui admittendi vsq; ad articulum sextum. Itidem titulus de vita & moribus Parochorum vice speculi, in quo suos erratus contemplētur. Deinde totus titulus de disseminatione verbi. Præterea, integer titulus de administratiōe sacramētorum.

Postremo, totus titulus de constitutionibus ac consuetudinibus ecclesiasticis. In his enim tribus proximis titulis Parochorum officium dilucide explicatur.

Quo facto ex ordine clericorum dabuntur aliquot viri graues.

His summaria prædictorum titulorum distincte relegentur, ac super singulis interrogētur, num omnes clerici illius parochiæ secundū eorundem articulorum normam sua studia & vitam instituerint.

DEinde, num Parochus ad eum modum viuat, verbum dei diseminet, sacramenta administret, ac ritus ecclesiasticos populo declaret ac obseruet, vti articuli ex ordine præscribūt, & præsertim an populum in priuatis confessionibus, & subinde ex suggesto symbolum fidei, orationem dominicam, salutationem angelicam, decem præcepta, & sacramenta ecclesiæ edoceat.

Examinandus quoq; super formis sacramentalibus, & ritu sacramēta ministrandi.

Item de lectione precum horariarum.

QVòd si hic vel in clericorum & Parochi vita corruptio, vel ī officio cessatio cōperient, solerti cura defectus suppleantur & excessus corrigantur, idq́ in spiritu lenitatis, non omittēda tamen interim virga disciplinæ in publice criminosos & proteruos, qui scandalo sunt domui Israel, & propter quos blasphematur doctrina Christi, Sic vt tales è medio tollant aut suspendantur, donec resipuerint aliis in eorum locum suffectis. Idem putamus necessariū vbi parochi omniū literarum inexperti, & præsertim tam ignari vt summā religionis nostræ minime callere reperti fuerint, qui ad scholas remittantur.

Potissimum autem visitatores nostri interrogationibus illis, quæ. 10. 11. 12. 13. 14. 15. ac. 16. articulis sub titulo de visitatiō. ac synodis Episcopalibus, Archidiaconibusq́ cōtinentur insistēt,

Vbi visum fuerit visitatoribus nostris & præ temporis penuria integrum, poterint semel parochum ex suggesto ad populum audire concionantem, Nam ex vna contiō. satis superq́ percipient, quid crepet fidelia.

IN sedibus Archipresbyteralibus, Archipresbyteris, præter articulos istos oēs, q ipsos vti parochos, imo parochorum & presbyterorum patres respiciūt, proponendi sunt articuli. 19. & ceteri sub titulo de visitatiō. & synod. &c. vsq; in finē, quoniā illi obseruationē synodorum ruralium respiciunt, ad quos articulos deinceps suas synodos exigent.

¶Præterea Archipresbyteri seu Decani isti rurales scire debent se vocatos in partē solicitudinis Episcopalis, propterea debēt esse vigiles, & diligēter respicere, vt intra limites suorum Decanatuū per oēs parochos, presbyteros ac clericos, secundū formā ecclesiasticā ac Concilii nostri Prouincialis doceat ac viuat. Quòd si cōpererint alicuius Parochi doctrinā & verbi pdicationem de hæresi aut nouatione suspectā, aut vitā probrosam, eundē ad se aduocabūt, & pcedēte correptione fraterna mouebūt, vt à tali vel doctrinæ vel vitæ impuritate desistāt, ac rectā viam catholicæ fidei pietatis ac charitatis inambulent. Quod si hic peruicax esse malit, præsertim qd ad impuritatem doctrinis attinet, debebit hoc ipsum Decanus ruralis ad Visitatores nostros aut nos scripto referre vt apponamus securim ad radicem.

¶Præterea simul oibus proponētur articuli. 6. 7. 8. 9. &. 10. sub titulo de iurisdictiōe ecclesiastica cōtentiosa vt sciant quam pœnā expectare debeāt delinquētes, vtq; testamēta suorum confratrum approbari atq; exequi procurēt, Vt si qs sciant testamenta suppressisse, aut minime executos fuisse, illos reuelent, Itē instruātur super votis solēnibus & nō solēnibus, super impedimētis cōtrahendi & cōtracti matrimonii. Interrogādi qq; de iure patronatus ecclesiæ quo pacto sint in ecclesia instituti sacerdotes de iure patroni qd sibi in ecclesia vendicat, De fundationibus Vicariarum aut Officiorum perpetuorum, num supprimantur, num diuinus cultus iuxta piam testātium voluntatem peragatur.

ITem quærendum de damnata illa diſpenſatione, quam pêrcepimus in vſu eſſe ſacerdotibus ruralibus fornicarijs, qui ſibi mutuo permittunt ſacra myſteria celebrare etiam non cõfeſſis, donec iterum conueniant, & ſuam, ſi ita dici mereatur, abſolutionem rurſus mutuo impartiuntur. Quem morem vti execrabilẽ damnamus, His inculcandũ eſt, deum non impune irrideri. Et quod tanta myſteria celebrent & corde & manibus pollutis in iudicium & condemnationem, Quod ſpe veniæ peccant, id quod non procul eſt à peccato in ſpiritũ ſanctũ. Item quod Paulus ad Epheſios ait: Hoc ſcitote, intelligentes ꝙ omnis fornicator aut immũdus aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & dei. Nemo vos ſeducat inanibus verbis. Nolite effici participes eorũ, & cætera eiuſcemodi, quæ tales præuaricatores ad pœnitentiam commouere poſſint.

SI qui reperiantur clerici aut ſacerdotes qui exorciſtarũ officium aſſumunt, diligenter examinandi ſunt & inſtruendi, vt vel deſiſtant à ſuperſtitione, vel officium recte gerant.

De Oratorijs in parochia conſtitutis.

QVæratur de fundatore, ad quos ſpectet præſentatio, inſtitutio ac cõfirmatio rectoris, cuius authoritate Oratoriũ erectũ ſit, de cõditione rectoris, de officio cui aſtringit, illi ſecundũ formam fundationis ſatiſfaciat, ac id genus ſimilibus.

DIligenter quoq; proſpiciendum eſt, vbi imagines poſitæ ſunt, ad quas ſuperſtitioſius concurritur, vt populus doceatur, de vera ac ſyncera imaginũ veneratione, ne ſuperſtitionis reus fiat. Quod ſi tantus eſt abuſus, ad ſublationem etiam citra ſcandalum tum procedendum erit.

De viſitatione populi.

POſt Miſſam & concionem ad modum ſupraſcriptum habendam, quum viri aliquot honeſtiſſimi delecti fuerint,

Interrogabuntur abſque exactione iuramenti.

NVm omnes parochiani recte inſtituti ſint in articulis fidei, decẽ præceptis, oratione dominica ac cæteris prædictis populi Chriſtiani rudimentis, Num omnes diebus dominicis ad parochiam conueniant audituri miſſam parochialem & pdicationẽ Euangelij dei. Num exeant ante finitũ ſacrum & ſermonẽ, quod fieri non oportuit, Num fabulentur in eccleſijs vel cœmiterijs ſub ſacro, An ſemel in anno ſaltem confiteantur & ſacroſanctam Euchariſtiam percipiant.

Interrogabuntur de vita, moribus ac conuerſatione laicorum, de criminibus ac vitijs publicis quibus potiſſimum plebs eſt infecta, vt pro qualitate morbi ſalubris medicina adhiberi poſſit, idq; per ſalubria monita, nunc leuia, nũc aſpera, iuxta datã Viſitatoribus noſtris à deo prudẽtiã.

Et præſertim rogabũtur, num quempiam in parochia hæreticum, ſchiſmaticum, aut ea de re ſuſpectum. Item, an conuenticulas in domũ aliquam, an prædiũ, agrum, aut alium locum, fieri ſciant, An talium receptatores, fautores, defenſores ac miniſtros, maxime Anabaptiſtarũ & Sacramentariorum nouerint, Num ſint qui nouam religionẽ introducere ſatagant.

¶Num ſint in parochia publice criminoſi, velut blaſphemi, inceſti, adulteri, homicidæ, ſacrilegi, coniuratores ſeu conſpiratores, vſurarij, ebrioſi, ſolennes ferias non ſeruantes, eccleſiæ laudabiles ritus, veluti ieiunia indicta, & id genus alias pias cerimonias contemnentes, decimas denegantes, ſeu ſimilia crimina, quæ eccleſiaſtici aut mixti fori ſunt committentes.

¶Qua inquiſitione facta, Viſitatores facile intelligent, quæ publice concionando & priuatim admonendo, reprehendere, corrigere & reformare debeant, accommodaturi ſermonem, perſonis, rebus, tempori, & loco, diſpenſaturiq; ſermonem, ſecundum captum auditorum & diligentiſſime expenſuri, qua via correctioni rectius conſulat.

QVod ſi quos in hæc enormia crimina ſæpius relapſos compererint hos publicam pœnitentiam ſubire compellant. Nam hoc eſt vnicum remedium, quo eccleſia ſordibus iſtis expurgabitur. Poterint iſti integriores viri ex laicis delecti de moribus & vita parochi ac clericorum interrogari, preſertim de auaritia & luxu, & quæ illis vitijs adhærent, & preſertim an alee luſu perditi, an in tabernis deſideant, an ebrioſi, maledici, contentioſi, pugnaces ceu percuſſores ſint.

ITem de officio eorum, an illo recte fungantur, an res eccleſiæ & ſpiritales & corporales ſeu exteriores recte adminiſtrent.

TAmen hic viſitatores cum quid ſiniſtum de clericis ex laicorum delatione intellexerint, non ſtatim excandeſcent, ſed in ſpiritu lenitatis clericos delatos inſtruant, res incognitas nemini imputantes. Nec facile credentes. Nam ipſorum credulitas probabilis erit, & ex veris ſignis colligenda, gaudere enim non debemus in infamia ſubditorum. Proindeque Viſitatores noſtri non dicent ad promiſcuum populum. Vt ſi quis aliquid de rectore aut clericis ſciat, id vt dicat, cum laicorum accuſatio in clericos non facile audienda ſit, multominus incitanda, ſed tantum vt diximus cum aliquibus delectis bonis, prudentibus, honeſtis & fidedignis viris, de parochia de his inquirere debent, Chartulas autem quas paſſim leues laici aduerſus ſuos parochos clanculum offerre ac porrigere ſolent, non facile recipient.

QVod ſi offerant inquirent an delatus de eiuſcemodi crimine publice diffamatus ſit. Quod ſi delator affirmare non auſit imponant ipſi ſilentium. Sin affirmat, quærat vnde nam id ſciat. Quod ſi dicat ſe audiuiſſe, quærant à quibus & quot, propter enim dicta paucorum non debet quiſquam infamatus reputari. Quærant etiam à quibus audiuit. Num à maleuolis, maledicis, aut vilibus. Nam eo caſu ad inquiſitionem procedant. Quod ſi clericum infamatum de crimine reperiant, accito illo narrabunt, quid de ipſo fama prædicet, & acri modeſtia obiurgabunt eum, tamen ſe ipſi in præſentiarum parcituros, nec ſe canonicæ diſciplinæ ſeueritate erga eum vſuros, tantum videat ne poſthac talia committat, quibus in eandem ſuſpitionem veniat. In correptione enim ſicut ſæpe diximus potiſſimum adhibenda eſt benignitas. Quod ſi infamia tanta fuerit, vt merito ob enormitatem criminis inquirendum videatur. Tum id viſitatoribus noſtris etiam ſolenniter fieri licebit. Præmittent tamen præfatiunculam quandam, qua officij ſibi commiſſi neceſſitatem declarabunt, in hunc vel ſimilem modum. Deus omnipotens qui eſt ſcrutator cordium & renum, & ante cuius oculos omnia aperta ac nuda ſunt, vt nos à precipitandæ ſententiæ prolatione compeſceret, non antea voluit contra Gomorrhæos ſententiam damnationis ferre quam cognoſceret de his quæ publicitus per illos ſceleſtiſſime committebantur. Vnde (ait) deſcendam & videbo vtrum clamorem qui venit ad me, opere compleuerint. Quod Chriſtus in parabola de villico confirmat. Is enim licet eſſet diffamatus apud dominum quaſi diſſipaſſet bona illius, tamen non eſt damnatus inauditus, ſed accerſito eo, dominus dixit: Quid audio de te? redde rationem villicationis tuæ? Hæc dei & Chriſti monita, inſequentes, licet pleraque à pluribus fide dignis & idoneis perſonis de te mala referantur, quæ etſi vrgente conſcientia & officij commiſſi neceſſitate, non poterimus nec debebimus diſſimulare. Ea tamen vera eſſe cum hactenus nobis comprobatum non fuerit, & proinde necdum nos ad te condemnandum permouerint aduerſus te canonice inquiremus

AC tum articulis confectis ſuper diffamatione criminum ſolenniter inquirant, in qua ſolenni inquiſitione licebit Viſitatoribus cum oportunum eſſe viderint exigere iuramentum de reſpondenda veritate.

Poſthæc de victu & ſuſtentatione Parochorum diligenter inquiretur, Idque ſecundum decreta ſub titulo de victu Parochorum poſita.

Maxime autem videbunt Viſitatores, num expediat vt vel duæ eccleſiæ Parochiales vniantur, aut vicariæ ſeu officia aliqua eccleſiæ Parochiali incorporentur.

Item diligenter de Decanis interrogabunt. Et quo pacto illæ ſint Parochialibus eccleſiis detractæ. Quod ſi iniuſte factum comperietur, ſtudeant modis omnibus vt eccleſiæ in priſtinum ſtatum reuocentur aut ad nos referant.

Vbi Parochiæ ſunt incorporatæ vel Collegijs vel Monaſterijs. Si compererint portionem vicario perpetuo relictam nimis exilem eſſe, eandem ex collegij vel monaſterij redditibus augebunt ac tantum aſſignabunt, vt Rector iura Epiſcopalia ſoluere & congruam ſuſtentationem habere poſſit, aut ad nos referant.

Item à prouiſoribus eccleſiæ inquirent, an eccleſiæ redditus iuxta fundationem ac alias debite

bite dispensent. Num damnum fiat in diuini cultus rectoris ac aliorum ministrorum præiudicium ac detrimentum, ac in fraudem piarum voluntatum.

Itē de solutione decimarum, de oblationibus ac cæteris interrogandi quæ videbūtur opportuna.

Et inprimis inculcandus articulus vltimus sub titulo de victu Parochorum, & ad oblationem alias faciendas ex scripturis (quæ victum pastori suppeditari iubent) cohortandi sunt.

Articulus quoque postremus sub titulo de cōstitutionibus & cōsuetudinibus ecclesiasticis, qui de fraternitatibus est, cōmemorabitur, & fraternitates ad normā illius articuli post hac exigētur.

De visitatione hospitalium.

Magistris Hospitalium oēs articuli sub titulo de hospitalibus diligenter proponētur declarabunturque cum feruenti admonitione, vt post hac illis obsequantur.

Quæratur, qui sint patroni, qui prouisores hospitalis, an hospitalarius ibi à patronis institutus sit, à quo, & an ab Ecclesiastico prælato confirmatus, an res & bona hospitalis incuria hospitalarij deteriores reddantur aut intereant. An luxu ipsius aut alias minus recte dilapidentur, distrahantur, subtrahanturque, An infirmis quod ipsis ex institutione hospitalis, debetur, præstet.

De lectis fulcimentis ac alijs huc pertinentibus etiā perquiretur. An magister hospitalis erga infirmos ac debiles mitis sit ac misericors, an potius durus ac seuerus.

De ecclesiastico rectore hospitalis diligenter quærendum, quis ille sit, an rite præsit, docēdo & sacramenta ægenis ministrando.

Speciatim quoque de prouisione hospitalium quæ ad ecclesias Collegiatas pertinent videndū, quomodo pauperes procurentur, à quibus instituantur, Qui sint prouisores, an reddatur calculus, & cui.

De visitatione templorum & aliarum sacrarum ædium, quod ad exteriorem faciem attinet.

IN primis locus vbi venerabile sacramentū corporis & sanguinis dominici, ac sacrum Chrisma conseruatur ac reponitur inspiciendus est, qui debet esse nitidus, purus, ornatus & obseratus, an sacramenta illa suis debitis temporibus renouentur. Quærendum, an lumē ante hunc locum perpetuo ardeat, quod secundum Canones fieri oportet ad designandum, quod ibi corpus eius reconditum sit, qui est candor lucis æterne.

Deinde Baptisterium inuisendum, in quo regenerantur infantes an mundum & clausum retineatur. Nec est prætermittendus reliquiarum locus. Altaria insuper & Capellas inspiciat, & per totam ecclesiā seu templum oculis discurrat, visurus num oīa mūda & nitida seruētur.

Deinde iuxta Articulum vltimum sub titulo de metrop. Cathedral. & colleg. ecclesiis vidēdum est de ablutione corporalium, altariumque pallarum.

ET in primis de Sacrista seu Custode. Inquirendum est. Num officio suo recte præsit, nū redditus illi qui huic officio deputati sunt ad reformationem ornamentorum, aut pecunia illa quæ à nouitijs Canonicis pro ornamentis exigitur recte & vtiliter expendatur, An singulis annis legalis calculus & computus fiat, An habeat inuentarium de oībus capsulis ac thecis reliquiarum ac alijs ornamentis receptis, An paratus sit inuentariū tradere, & de omnibus reddere rationem.

Item Visitatores facient ad se adferri ornamenta, eademque explicari quo negligentia ministrorum deprehendatur, inspicienda Missalia, Gradualia, Antiphonalia, ac cæteri libri ex quibus succinitur, num integri seruentur.

Quærendum an res & bona ecclesiæ indebite alienent an hypotecentur, an ad tempus, aut perpetuo locentur, & quorum consensu id fiat, an dilapident seu dissipent, an mobilia distrahant.

Postremo eundum est ad ædes seu domos virorum Ecclesiasticorum. Et curandum vt domus ruinā minantes erigantur, vt quæ prolabuntur in statum deteriorē, restaurentur ac reformentur. Quod in primis vt fiat in domibus parochialibus, quas dotales dicimus, curandum est.

Videndum etiam vt suppellex ad perpetuum vsum Parochi, seu alterius ecclesiæ ministri, destinata, salua substantia manēte vsui seruiat præsentis Rectoris & Successori tradatur eadem lege custodienda.

Vtile fore putamus, vt in singulis ecclesiis duo libri conficiantur sigillandi, aut per notarium signandi. In quorum altero scribantur. Inprimis bona immobilia ipsius ecclesiæ, per vocabula,

confines, quantitatem ac mensuram pro ratione loci vbi fit visitatio. Subinde bona mobilia, in altero scribantur, decimæ ac reliqui census ad quos soluendos Parochiani obligantur & annotentur non soluentes, quod multum fecerit pro conseruatione rerum & bonorum Ecclesiasticorum.

Generale.

VBi solæ Archipresbyterales sedes inuisuntur, ibi quæ oculis subijci non possunt ea per Archipresbyteros ex Visitatorum nostrorum mãdato deinceps agentur, q & de omnibus ipsis Visitatoribus referent, vt vel ipsi prospiciant vbi reformatione opus est, vel per eos ad nos relatio fiat.

In discessu quid agendum.

SI ecclesiam aut parochiam inuenerint, vbi nec doctrinæ insynceritas, nec morum turpitudo dominantur publicitus. Inter valedicendum ex suggesto, aut alioqui in conspectu concioñ. deo gratias agant, ac exhortentur cœtum, vt de virtute in virtutem procedat. Nam hoc ipsum alacritatem & calcar ad virtutem addet hominibus bonæ voluntatis. Nã & æthnicus poeta dixit: Virtus laudata crescit.

Sin multa correctione digna compererint, ad pœnitentiam omnes cohortentur, & ad fructus pœnitentiæ dignos. Paulus vbiq; copiosam subministrat materiam neq; incommodum argumentum ex cap. 5. ad Ephe. desumi poterit. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, vt filij lucis ambulate. Fructus em̃ lucis est in omni bonitate & iustitia & veritate, probãtes quid sit beneplacitum deo, & nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum. Et cætera quæ sequuntur.

De scholis, Typographis ac Bibliathecis visitandis.

SCholæ ac Bibliathecę diligenter visitandæ sunt iuxta Decretorum sub titu. de scholis Typographis ac Bibliathecis, tenorem

Academiæ nostræ Colonień. restaurationẽ ex animo cupimus, sed quoniã res ad multos pertinet, & vt sunt in vniuersitate multa capita, ita multi sensus, libenter audiemus ab eis quo pacto ipsi putẽt, publicis studijs subueniendũ, faciemus nos deinde quod principem decebit.

Cæteræ scholæ tam apud Collegiatas q̃ parochiales ecclesias diligenter repurgandæ sunt, lectiones in bonis literis, in sacris quoq; præscribendæ sunt, Didasculi quod ad eruditionẽ & vitam attinet diligenter examinandi, simul & eorum libri inspiciendi, qui si suspecti ac nothi fuerint, abijciantur.

Vbi de stipendio satis prouisum nõ erit ad modũ in Concilio præscripto prouideatur.

Cætera, Visitatores pro ipsorum circũspectione & prudentia à deo data disponent.

Laus deo qui opus suum promoueat ac prosperet.

¶SEQVVNTVR POST HANC PRAESCRIPTAM FVTVRÆ Visitationis formulam, Argumenta quædã singulorum capitũ, quæ sub titulis suis, in Concilio prouinciali dudũ celebrato, ad Christianæ pietatis augmentũ, non paucis comprehendũtur, ac breue intra tempus, vna cum Enchiridio (quod in tres partes diuidetur) publicitus euulgabuntur.

DE MVNERE EPISCOPALI.

OFFICIVM EPISCOPI POST VERBI PRAEDICATIONẼ consistit potissimũ in impositione manuum, & visitatione ecclesiarum.

CAP. CONCILII PROVIN. COLONIEN.

¶Coloniæ in officina Quenteliana. Anno M. D. XXXVI.